

Wiadomości statystyczne

miesięcznik
rok XVIII
Warszawa
sierpień 1973

8

w numerze

**Aktualne problemy
statystyki PRL**

Zbigniew Smoliński
Efektywny okres rozrodowy.
Urodzenia pierwsze

**Andrzej Czarnocki
Andrzej Szajner**
Głód żywnościowy, jego
przyczyny, obszar
występowania i możliwości
zwalczania

Michał Szymanowski
Badanie struktury
popytu konsumpcyjnego
pracowników ważniejszych
gałęzi gospodarki

Jan Iszkowski

Koncepcja Rejestru
Jednostek Gospodarki
Narodowej i problemy
do rozstrzygnięcia

Marian Grzejdział

Wykorzystanie maszyn
budowlanych
w latach 1971 i 1972

Tadeusz Karwowski

Dochód narodowy
w 1972 r.

**XXI posiedzenie Komisji
Statystycznej RWPG**

Aktualne problemy statystyki PRL — referat na XXI posiedzenie Komisji Statystycznej RWPg	1
Zbigniew Smoliński — Efektywny okres rozrodczy. Urodzenia pierwsze	6
Kazimierz Latuch — Przepływ generacji wyżowej z rolnictwa do pozarolniczych działów gospodarki narodowej	10
Andrzej Czarnocki, Andrzej Szajner — Głód żywnościowy, jego przyczyny, obszar występowania i możliwości zwalczania	15
Michał Szymanowski — Badanie struktury popytu konsumpcyjnego pracowników ważniejszych gałęzi gospodarki	18

Z PRAC NAD ROZWOJEM SPIS

Założenia Systemu Państwowej Informacji Statystycznej	22
Jan Iszkowski — Koncepcja Rejestru Jednostek Gospodarki Narodowej i problemy do rozstrzygnięcia	27

INFORMACJE

Przegląd aktualnych informacji gospodarczych — oprac. L. Gradowski	32
XXI posiedzenie Komisji Statystycznej RWPg — oprac. T. Kania	34
Marian Grzejdziak — Wykorzystanie maszyn budowlanych w latach 1971 i 1972	35
Tadeusz Karwowski — Dochód narodowy w 1972 r.	39
Kazimierz Podgórski, Zdzisław Kulakowski — Pokoście pięciu konkursów	41

PRZEGLĄDY, RECENZJE

M. S. Biedny — Procesy demograficzne a prognozy stanu zdrowia ludności — rec. Stefan Klonowicz	42
Krystyna Gądek — Obszar Europejskiej Komisji Gospodarczej w liczbach	44
Z zagranicznych czasopism statystycznych	45
Nowe książki — oprac. Z. Kulakowski	48
Statystyka w czasopismach krajowych — oprac. Z. Peuker	
Mieszkania według wyposażenia w instalacje w 1970 r. (wykres na okładce)	
Wydawnictwa GUS (wkładka — oprac. K. Kowalski)	

Актуальные проблемы статистики ПНР — доклад на XXI совещание Статистической Комиссии СЭВ (1)	
Збигнев Смолински — Эффективный период плодovitости. Рождение первенцев (6)	
Казимир Латух — Перемещение демографического пика из сельского хозяйства в несельскохозяйственные отрасли народного хозяйства (10)	
Андрей Чарноцки, Андрей Шайнер — Продовольственный голод, его причины, область выступления и возможность борьбы (15)	
Михаил Шимаповски — Исследование структуры продовольственного спроса работников важнейших отраслей хозяйства (18)	

IZ RABOT NAD RAZWITIEM SISTEMY GOSUDARSTVENNOJ STATISTICHESKOJ INFORMACII

Положения Системы государственной статистической информации (22)	
Ян Ишкови — Концепция реестра единиц народного хозяйства и решающие проблемы (27)	

ИНФОРМАЦИЯ

Обзор актуальной хозяйственной информации — разр. Л. Градовски (32)	
XXI совещание Статистической Комиссии СЭВ (34)	
Марян Грzejdzяк — Использование строительных машин в 1971 и 1972 году (35)	
Тадеуш Карвовски — Национальный доход в 1972 г. (39)	
Казимир Подгурски, Зdzислав Кулаковски — Итоги пяти конкурсов (41)	

ОБЗОР, РЕЦЕНЗИИ

М.С. Бедны — Демографические процессы и прогнозы состояния здоровья населения — рец. Стефан Клонович (42)	
Крystина Гoндeк — Область Европейской Экономической Комиссии в цифрах (44)	
Из иностранных статистических журналов (45)	
Новые книги — разр. З. Кулаковски (48)	
Статистика в отечественных журналах — разр. З. Поукер	
Квартиры по их обеспеченности устройствами в 1970 г. (график на обложке)	
Публикации ЦСУ (вкладыш — разр. К. Ковальски)	

Current Problems of Statistics in Polish People's Republic. Paper for the 21st Session of the CMEA Statistical Commission (1)	
Zbigniew Smoliński — Effective Child-Bearing Period. First Order Births (6)	
Kazimierz Latuch — Flow of Boom Generation from Agriculture to the National Economy Divisions Outside Agriculture (10)	
Andrzej Czarnocki, Andrzej Szajner — Scarcity of Food, Its Causes, Area of Prevalence and Possibilities of Overcoming It (15)	
Michał Szymanowski — Studies of Demand Structure of Consumption by Persons Employed in More Important Branches of National Economy (18)	

WORK ON STATE STATISTICAL INFORMATION SYSTEM

Conceptions of the State Statistical Information System (22)	
Jan Iszkowski — Conception of a Register of National Economy Units and Problems to Be Solved (27)	

INFORMATION

Survey of Current Economic Information (by L. Gradowski) (32)	
21st Session of the CMEA Statistical Commission (by T. Kania) (34)	
Marian Grzejdzяk — Use of Construction Machines in the years 1971 and 1972 (35)	
Tadeusz Karwowski — National Income in 1972 (39)	
Kazimierz Podgórski, Zdzisław Kulakowski — Aftermath of Five Competitions (41)	

SURVEYS, REVIEWS

M. S. Biedny — Demographic Processes and Projections of Population Health (42)	
Krystyna Gądek — Area of Economic Commission for Europe in Figures (44)	
From Foreign Statistical Periodicals (45)	
New Books (by Z. Kulakowski) (48)	
Statistics in Polish Periodicals (by Z. Peuker)	
— Dwellings by Kind of Installations in 1970 (diagram on the cover)	
CSO Publications (appendix by K. Kowalski)	

Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki zaleciło czasopismo jako lekturę pomocniczą do nauczania statystyki w uczelniach ekonomicznych, wydziałach ekonomicznych uniwersytetów oraz wydziałach inżynieryjno-ekonomicznych politechnik

INFORMACJA DLA NADSYŁAJĄCYCH MATERIAŁY DO DRUKU W „WIADOMOŚCIACH STATYSTYCZNYCH”

„Wiadomości Statystyczne” publikują artykuły poświęcone teorii i praktyce statystycznej, omawiające metody i wyniki badań prowadzonych przez GUS oraz inne instytucje w kraju i za granicą. Czasopismo publikuje również recenzje, zapowiedzi wydawnicze, notki bibliograficzne itp.

Objętość artykułu nie powinna w zasadzie przekraczać 7—10 stron maszynopisu artykułów naukowych oraz 3—5 stron artykułów informacyjnych.

Maszynopisy pisane jednostronnie po 30 wierszy à 65 znaków powinny być dostarczone w dwóch egzemplarzach (w tym oryginal). Tablice, wykresy, teksty odsyłaczy itp., zaopatrzone w arabską numerację ciągłą, powinny być załączone poza tekstem, na oddzielnych stronach; w tekście należy zaznaczyć miejsce, gdzie mają one być zamieszczone. Znaki, które mają być drukowane kursywą, należy podkreślić falistą linią, a prostą linią fragmenty tekstu, które winny być wyróżnione inną czcionką.

szczegółach tak, aby było możliwe z jednej strony zestawienie bilansu gospodarki narodowej, bez potrzeby dodatkowych przekształceń, a z drugiej — analizowanie dowolnej wielkości cząstkowej w jej związku z całokształtem gospodarki narodowej.

Zakłada się również maksymalne uwzględnienie w opracowywanych klasyfikacjach i kodach ich zastosowania w resortowych systemach informacyjno-decyzyjnych.

Efektom realizacji powyższych założeń będzie m. in.:

- dostosowanie pojęć używanych w SPIS do celów poznawczych podejmowanych badań;
- ciągłość i porównywalność analogicznych danych pochodzących z różnych źródeł i okresów;
- możliwość łącznego wykorzystania w opracowaniach międzydziałowych, kompleksowo-problemowych i syntetycznych danych pochodzących z różnych tematycznych podsystemów informacji statystycznej oraz z innych systemów KSI;
- stworzenie warunków do wielokrotnego wykorzystania we wszystkich systemach tych samych nośników informacji, bez potrzeby dokonywania zmiany układu symboli cyfrowych, nazewnictwa itp.;
- upowszechnienie w systemach informatycznych organizacji gospodarczych jednolitych projektów przetwarzania danych oraz oprogramowania (np. dla gospodarki materiałowej, gospodarki kadrowej itp.).

3.5. Integracja ewidencji rzeczowej i finansowej oraz ulepszenie źródeł danych zasilających SPIS

Źródłem danych społeczno-gospodarczych opracowywanych w SPIS jest w poważnym zakresie ewidencja księgowa, w szczególności w zakresie produkcji globalnej i czystej, składników majątkowych, nakładów, kosztów oraz wyników ekonomicznych jednostek. Dzięki wdrożeniu środków informatyki w przedsiębiorstwach zakres danych ewidencji, wykorzystywanych dla SPIS, znacznie wzrośnie.

Istniejące rozbieżności pomiędzy systemem informacji statystycznej a systemem rachunkowości stanowią również przeszkodę w wykorzystaniu tego źródła i są niejednokrotnie powodem różnic danych dotyczących tego samego przedmiotu.

Niezwykle istotne, z punktu widzenia budowy zintegrowanego SPIS (a także innych systemów), będą zatem przedsięwzięcia, których podjęcia oczekuje się ze strony Ministerstwa Finansów oraz projektantów Systemu Ewidencji i Informacji Finansowej (SEIF), jak również projektantów systemów informacyjno-decyzyjnych i zautomatyzowanych systemów zarządzania przedsiębiorstwami. Dotyczy to w szczególności:

- usunięcia rozbieżności zakresowych pomiędzy grupowaniem przedsiębiorstw według tzw. „pionów bilansowych” i według Klasyfikacji Gospodarki Narodowej,
- reformowania planu kont zgodnie z założeniami rozszerzonego bilansu gospodarki narodowej oraz normami pojęciowymi obowiązującymi w ramach SPIS,
- zapewnienia merytorycznej i techniczno-organizacyjnej spójności całokształtu systemów ewidencji (operatywnej i księgowej) w przedsiębiorstwach.

Generalne rozwiązanie zadania uporządkowania i integracji ewidencji w przedsiębiorstwach nastąpi w przyszłości w ramach tworzenia zautomatyzowanych systemów zarządzania. Zadanie to, poza największymi przedsiębiorstwami, nie może być zrealizowane w dającym się określić czasie. Należy natomiast oczekiwać stopniowego upowszechnienia częściowych rozwiązań systemowych w zakresie podstawowych dziedzin gospodarki przedsiębiorstw (gospodarka materiałowa, gospodarka kadrowa, inwestycje itp.).

Niezależnie od tego będą inicjowane i centralnie koordynowane przez GUS prace odpowiednich organów resortowych i branżowych zmierzające do uporządkowania dokumentacji ewidencyjnej dla celów sprawozdawczości. Ma się przy tym na myśli opracowanie i praktyczne zastosowanie ujednoliconych druków dokumentów, dostosowanych m.in. do elektronicznej techniki obliczeniowej.

Do dalszych istotnych warunków ulepszenia źródeł danych zasilających SPIS, równie aktualnych w przyszłości jak obecnie, należą:

- należyte wyposażenie przedsiębiorstw i innych jednostek gospodarki uspołecznionej w środki organotechniki. Stan tego wyposażenia, w porównaniu z innymi krajami — członkami RWPG, jest obecnie wysoce niezadowolający;
- należyte kwalifikacje pracowników ewidencji i sprawozdawczości w przedsiębiorstwach. Potrzebna jest także stabilizacja tych kadr. Duża fluktuacja i często przypadkowy dobór pracowników wykonujących obowiązki sprawozdawcze w przedsiębiorstwach i innych jednostkach sprawozdawczych są obecnie jedną z głównych przyczyn niedostatecznego stanu jakościowego sprawozdawczości;
- stopniowa integracja służb ewidencji i statystyki w jednostkach sprawozdawczych i tworzenie wydzielonych komórek zajmujących się problematyką systemów ewidencji i informacji dla potrzeb zarządzania.

Niezbędne jest intensywniejsze działanie resortowych jednostek nadrzędnych (zjednoczeń i równorzędnych) oraz ministerstw na wymienionych odcinkach.

Jan Iszkowski

Koncepcja Rejestru Jednostek Gospodarki Narodowej i problemy do rozstrzygnięcia

Działający od 1966 r. System Numerów Statystycznych (SNS) jest oceniany krytycznie z punktu widzenia przydatności do tworzenia wspólnej bazy danych i banków danych statystycznych oraz możliwości szerszego oddziaływania w kierunku integracji systemów informatycznych w kraju.

Główne akcenty tej krytyki Czytelnicy znajdą w artykułach, zamieszczonych w „Wiadomościach Statystycznych”¹⁾. Publikowane były również artykuły

przedstawiające rozwiązania rejestrów w innych krajach²⁾.

Na tle tej dyskusji w Ośrodku Badawczo-Rozwojowym SPIS przygotowano (w marcu br.) wstępne tezy do założeń Rejestru Jednostek Gospodarki Narodowej (RJGN), które zostały następnie poddane ocenie departamentów GUS oraz wojewódzkich urzędów statystycznych.

¹⁾ J. Stepiński, *Francuski projekt centralnego zautomatyzowanego rejestru jednostek gospodarczych SIRENE*, „Wiadomości Statystyczne” nr 10 1972.

L. Piotrowski, *Założenia metodologiczne rejestru jednostek gospodarki narodowej w ZSRR*, „Wiadomości Statystyczne”, nr 1 1973.

J. Iszkowski, *Rejestr zakładów pracy w NRD*, „Wiadomości Statystyczne”, nr 1 1973.

¹⁾ B. Stefanowicz, *Numery statystyczne a problem identyfikacji*, „Wiadomości Statystyczne” nr 2 1972.

B. Hołubicki, *Propozycje modyfikacji numerów statystycznych w związku z zamierzeniami budowy Krajowego Systemu Informatycznego*, „Wiadomości Statystyczne” nr 3 1973.

W niniejszym artykule przedstawiamy w skróceniu tezy (pomijając mniej istotne), łącznie z opiniami jakie zgłoszono do nich. W ten sposób otrzymujemy listę **podstawowych problemów do rozstrzygnięcia**. Próbę ustosunkowania się do przytoczonych opinii należy traktować jako głos autora w dyskusji, a nie jako końcowe stanowisko OBR SPIS.

ZAKRES ZASTOSOWANIA NUMERÓW STATYSTYCZNYCH

Numery statystyczne wprowadzone w roku 1966 i ulepszone (skomputeryzowanie rejestru) w roku 1971, przyniosły znaczne korzyści. Stały się one ważnym narzędziem porządkowania i koordynacji opracowań statystycznych i przyczyniły się wydatnie do zmniejszenia pracochłonności przygotowania sprawozdań (symbolizacji) do przetwarzania na EMC.

Numery statystyczne jednostek służą do:

- a — zapewnienia jednoznacznego grupowania jednostek i ścisłego określenia zakresu gałęzi i branż gospodarki narodowej, w celu osiągnięcia szerokiej porównywalności danych pochodzących z różnych okresów (do analizy dynamiki) oraz z różnych badań (do analizy kompleksowej);
- b — zapewnienia jednoznacznego grupowania jednostek w przekrojach organizacyjnych, terenowych, według form własności, form planowania i in.;
- c — usprawnienia organizacji i koordynacji opracowań statystycznych, a w szczególności opracowań bazujących na sprawozdaniach jednostkowych;
- d — innych celów „nie statystycznych” w administracji, handlu, aparacie finansowym itp.

Tezy zmierzają do zwiększenia zakresu zastosowania numerów statystycznych, zarówno w dziedzinie statystyki, jak i poza nią, a w szczególności zakładają wykorzystanie rejestru jednostek do:

- e — automatycznej kontroli kompletności i terminowości sprawozdań;
- f — automatycznego emitowania operatów losowania, albo do losowania jednostek do badania reprezentacyjnego;
- g — jednoznacznego identyfikowania jednostek gospodarczych we wszystkich systemach informatycznych organizacji gospodarczych, banków, organów finansowych, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i in.

Należy również zwiększyć przydatność numerów statystycznych do badań struktury branżowej i rozmieszczenia terytorialnego działalności gospodarczej.

Zwiększenie zakresu zastosowania numerów statystycznych istotnie zwiększy nakłady związane z prowadzeniem rejestru. Aby więc zamierzenie było opłacalne, należy dążyć do przejścia przez rejestr organizowany przez GUS, funkcji spełnianych dotychczas przez inne rejestry istniejące poza GUS (zwłaszcza przez rejestry prowadzone przez organa finansowe, NBP i ZUS).

IDENTYFIKACJA JEDNOSTEK

W obecnym SNS jednostki identyfikuje się za pomocą symboli liczących łącznie 9 albo 13 znaków. Mieszczą się one w członach numeru określających: ministerstwo i zjednoczenie, jednostkę pośrednią, liczbę porządkową przedsiębiorstwa oraz powiat (człony I, II, III i VI). Cechą identyfikującą jednostki wewnętrzne jest ponadto symbol branży (człon V), a więc dodatkowo 3 znaki. Przy tym sposobie identyfikacji każda zmiana przynależności organizacyjnej oznacza zmianę identyfikatora. Powoduje to wspomnianą wyżej nieprzydatność obecnych numerów do tworzenia banków danych. Ponadto identyfikator jest zbyt długi, przy czym przy przenoszeniu symboli na nośniki maszynowe często powstają błędy. Pomyłki te są trudne do wykrycia, bowiem identyfikator nie zawiera liczby kontrolnej.

W związku z tym w tezach OBR SPIS zaproponowano, aby zastosować symbole identyfikacyjne nie związane z przynależnością organizacyjną jednostki, **liczące 8 znaków**, w tym 1 znak liczby kontrolnej.

W symbolach jednostek podstawowych byłoby jednak wykorzystywane w zasadzie tylko 5 znaków, zaś miejsca 6—7 rezerwowano by dla identyfikowania jednostek wewnętrznych należących do danej jednostki podstawowej. Jedynie dla niektórych jednostek podstawowych z reguły nie posiadających jednostek wewnętrznych odrębnie identyfikowanych, wykorzystywano by pełne 7 cyfr identyfikatora (np. spółdzielnie produkcyjne, kółka rolnicze). Numery te byłyby nadawane w odrębnej serii (np. 9000001 do 9999999).

Jedną z serii (np. 8) proponowano przeznaczyć dla jednostek zmilitaryzowanych, jedną zaś (np. 7) pozostawić w rezerwie.

Pozostałe serie: 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6 proponowano podzielić pomiędzy organy nadające numery albo na zasadzie terytorialnej, albo na zasadzie działowej.

Liczba kontrolna powinna być obliczona przed nadaniem identyfikatora. Proponowano przyjąć metodę obliczenia liczby kontrolnej według modułu 9 albo modułu 11 (z wyłączeniem identyfikatorów, w których — przy obliczeniu wg metody „moduł 11” — liczbą kontrolną byłaby 10).

W odniesieniu do konstrukcji identyfikatora zauważono, że:

- a — proponowana koncepcja nie zapewnia niezmienności identyfikatora jednostek wewnętrznych w przypadku zmian organizacyjnych (przejęcia zakładu);
- b — pozostawienie 2 znaków dla identyfikacji jednostek wewnętrznych nie będzie wystarczające, gdyż np. wydziałom oświaty w powiecie podlega nie raz więcej niż 99 szkół;
- c — identyfikator jest „mało czytelny” i dlatego powinien on być powiązany z terytorium (województwem), jako cechą najmniej zmienną (pułę numerów należy przydzielić poszczególnym województwom); można by wówczas zrezygnować z odrębnego oznaczenia województwa w innym członie, w zamian zaś wprowadzić oznaczenie gminy;
- d — w związku z powyższym postulatem, identyfikator powinien liczyć 9—11 znaków.

Do tych uwag chciałbym się ustosunkować następująco:

● Zarzut dotyczący zmienności identyfikatora jednostki wewnętrznej jest uzasadniony (ta sama sytuacja występuje w rejestrze NRD); jednakże uniknięcie tej zmienności można by — jak się wydaje — tylko przez powtórzenie w identyfikatorze jednostki wewnętrznej całego identyfikatora jednostki podstawowej. Nie możemy sobie na to pozwolić.

● Jeżeli mamy do czynienia z jednostkami, w których może występować więcej niż 99 jednostek wewnętrznych, wówczas można jednostkom podstawowym nadawać identyfikatory, w których tylko 4 znaki będą liczbami znaczącymi, a 3 znaki pozostawi się do wykorzystania dla jednostek wewnętrznych. Dla tych jednostek należałoby przeznaczyć odrębną serię identyfikatorów.

● Identyfikatory nie muszą być „czytelne”, gdyż ich funkcją nie jest żadne klasyfikowanie. Ponadto symbole województwa też mogą ulegać zmianie i to nie tylko skutkiem zmian podziału terytorialnego kraju, lecz również skutkiem zmiany systemu planowania (gdy chodzi o jednostki mające siedzibę w mieście wydzielonym z województwa).

● Zważywszy, że województw jest tylko 22, pula dysponowanych identyfikatorów nie objęłaby numerów zaczynających się od „23” do „99”. Oznaczać to będzie poważne niewykorzystanie pojemności znakowej kodu.

● Przedłużenie identyfikatora o każdy dodatkowy znak pociąga za sobą zwiększenie nakładów pracy na dziurkowanie nośników danych, zwiększa udział dziurkowań błędnych i 10-krotnie większa pulę numerów, dla których należy emitować wykaz numerów z obliczonymi liczbami kontrolnymi.

JEDNOSTKI PODSTAWOWE I WEWNĘTRZNE OTRZYMUJĄCE NUMERY STATYSTYCZNE (objęte RJGN)

W aktualnym SNS jednostkami rejestrowanymi (otrzymującymi numery statystyczne) są zaliczane do gospodarki społecznej:

- **jednostki typu przedsiębiorstwa**, otrzymujące numery podstawowe (P),
- **jednostki rodzaju działalności**, otrzymujące numery wewnętrzne (W),
- **jednostki typu zjednoczenia**, które otrzymują — wyłącznie dla potrzeb sprawozdawczości zbiorczej — numery zbiorcze (Z).

Odpowiednie pojęcia są wyjaśnione w „Systemie Numerów Statystycznych”.

Zarzuty w stosunku do obecnej praktyki są następujące:

● Wobec postępujących procesów koncentracji i kombinowania produkcji, cechy klasyfikacyjne (KGN) odnoszące się do jednostek podstawowych, oznaczone w numerach statystycznych, nie zapewniają dostatecznie ostrego rozgraniczenia poszczególnych działów, gałęzi i branż gospodarki narodowej.

● Występują nieścisłości w stosowaniu Klasyfikacji Gospodarki Narodowej, co jest wynikiem podporządkowania oznaczenia branży według KGN przynależności działowej według planu. Zaliczenie jednostki w NPG do określonego działu gospodarki narodowej jest czasem pochodną przynależności resortowej, lub kategorii obsługiwanych odbiorców, a nie obiektywnie określonego przedmiotu działalności jednostki. Brakuje w metodyce planowania sprecyzowanej podstawy wyodrębnienia jednostek wewnętrznych przedsiębiorstwa, w celu ich ujęcia w różnych działach gospodarki narodowej (np. oparcia się o formę rozrachunku lub wielkość jednostki). Jednostki wewnętrzne (tzw. piony działalności) są np. wydzielane w spółdzielniach, przy równoczesnym niewydziałaniu ich w kombinatach i innych dużych przedsiębiorstwach.

● Numery statystyczne nie są nadawane jednostkom o charakterze lokalnym, skutkiem czego opracowania w ujęciu terytorialnym są nieścisłe. W przypadku szeregu badań statystycznych, a szczególnie w sprawozdawczości „ZK”, jednostki sprawozdawcze są jednostkami niższego rzędu, aniżeli te, którym nadano numer; wówczas występuje kilka lub kilkanaście sprawozdań o tym samym numerze. Tezy do założeń RJGN zmierzały do usunięcia tych niedostatków systemu przez nadanie odrębnych numerów jednostkom wewnętrznym o zróżnicowanym przedmiocie działalności, przy czym założono, że określenie branży tych jednostek według KGN powinno być niezależne od zaklasyfikowania jednostki w NPG; ponadto postulowano nadanie numerów jednostkom odrębnym terytorialnie.

Rozwijając te zasady proponowano w tezach:

● Zachować numery podstawowe przedsiębiorstw i jednostek typu przedsiębiorstwa, ze względu na to, że przedsiębiorstwo jest w przypadku większości sprawozdań podstawową jednostką sprawozdawczą.

● Rozszerzyć SNS na organizacje społeczne.

● Związać nadawanie numerów wewnętrznych z wyodrębnieniem jednostek na pełny wewnętrzny rozrachunek (jednostka samodzielnie bilansująca — j. s. b.), ze względu na dążenie do integracji sprawozdawczości rzeczowej i finansowej.

● Dla zachowania powyższych warunków uzgodnić z RM i Ministerstwem Finansów, że w planowaniu stosuje się albo czystą metodę przedsiębiorstw, albo wymaga się przynajmniej, by jednostki wewnętrzne przedsiębiorstw planowane w poszczególnych działach były jednostkami samodzielnie bilansującymi.

● Nadać numery wewnętrzne jednostkom lokalnym (w zasadzie każdej odrębny numer) z tym, że w określonych przypadkach traktować się będzie łącznie wszystkie miejsca pracy rozproszone na terenie miejscowości albo powiatu. Na początek proponowano nadać tego rodzaju numery w przemyśle, budownictwie oraz w przypadku jednostek rad narodowych wszystkich

szczebli (chodzi tu o ewidencję szkół, ośrodków zdrowia, szpitali itp.).

● Nie nadawać numerów wewnętrznych tym zakładom (wydziałom produkcyjnym itp.) oraz jednostkom pomocniczym przedsiębiorstw, które nie są jednostkami samodzielnie bilansującymi lub nie są odrębnymi jednostkami lokalnymi. (Informacje o zakładach w rozumieniu jednostek technicznych, ich profilu działalności, wyposażeniu itp. mogą być wprowadzane dodatkowo do RJGN lub do banku danych o przedsiębiorstwach, analogicznie jak obecnie uwzględnia się zakłady w rejestrze Min. Finansów).

Sprawa określenia jednostek rejestrowanych wywołuje najwięcej polemiki. Jest to niewątpliwie problem najtrudniejszy i kluczowy. Od przyjętych w tej sprawie rozwiązań zależy bowiem użyteczność rejestru w różnych zastosowaniach oraz rozmiary rejestru i sposób jego aktualizowania.

Istnieje zgodność poglądów co do tego, że należy **zachować numery podstawowe dla jednostek typu przedsiębiorstwa oraz numery wewnętrzne**. Jednocześnie należy objąć systemem numerów statystycznych wydziały prezydów rad narodowych, organizacje społeczne, polityczne i inne jednostki dotychczas nie posiadające numerów statystycznych.

Ze względu na potrzeby opracowywania bilansów gospodarki narodowej (a zwłaszcza sporządzania bilansu przepływów międzygałęziowych) postuluje się powrócenie do **zasady traktowania jako jednostek typu przedsiębiorstwa zakładów kombinatów, a także — odpowiednio — „pionów działalności” w spółdzielczości** (pierwszym niedawno zmieniono numery podstawowe na wewnętrzne; drugie mają je dotychczas). Proponuje się jednocześnie zmniejszenie liczby „pionów działalności w CRS „Samopomoc Chłopska”, Centrali Spółdzielni Ogrodniczych i w innych jednostkach spółdzielczych, gdyż „pionów” tych obecnie istnieje kilkadziesiąt tysięcy.

Zdaniem niektórych wojewódzkich urzędów statystycznych **numery podstawowe powinny posiadać wszystkie jednostki i zakłady budżetowe**. W kwestii zasad wydziałania jednostek wewnętrznych, opinie są niejednolite. Z jednej strony proponuje się przyjąć za podstawę wydzielenia jednostek wewnętrznych **wyłącznie kryterium pełnego wewnętrznego rozrachunku**, co by umożliwiło bardziej poprawne grupowanie danych w przekrojach branżowych i terenowych. Z drugiej strony postuluje się, żeby numery nadawać **wszystkim jednostkom sporządzającym samodzielne preliminarze budżetowe** (np. szkołom, przedszkolom, żłobkom itp.).

Ponadto słusznie zauważono, że dla systemu statystyki państwowej istotne jest — by numer statystyczny posiadała **każda jednostka sprawozdawcza**, bez względu na to czy jest ona jednostką samodzielnie bilansującą.

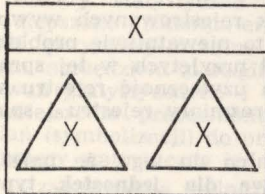
Ministerstwo Finansów zauważa, że wniosek dotyczący uwzględnienia tylko jednostek samodzielnie bilansujących nie jest realny, bowiem decyzje w sprawie wydzielenia jednostki na pełny wewnętrzny rozrachunek są zastrzeżone dla dyrektora przedsiębiorstwa; nie zawsze też mogą one być uzasadnione odrębnością charakteru działalności.

Postulat nadania numerów statystycznych „W” jednostkom wydzielonym na podstawie odrębności terytorialnej (jednostki lokalne — zakłady) jest popierany przez niektóre urzędy statystyczne i departamenty, jakkolwiek z pewną dozą ostrożności. Proponuje się mianowicie, na początek **rejestrować jednostki (zakłady) wydzielone na podstawie odrębności terytorialnej wyłącznie w przemyśle i budownictwie**, a dopiero po sprawdzeniu przydatności tych numerów praktykę tę rozszerzyć; proponuje się także, aby pojęcia jednostki wewnętrznej — lokalnej sprecyzować w sposób zróżnicowany w poszczególnych działach.

Oponenci w tej kwestii wskazują, że nadanie numerów statystycznych jednostkom lokalnym nadmierne powiększy liczbę numerów i spowoduje trudności bieżącej aktualizacji rejestru. Brak tych numerów obecnie nie stanowi utrudnienia w opracowaniu sprawozdań. (Chodzi o sprawozdania „ZK” sporządzane w okresach rocznych).

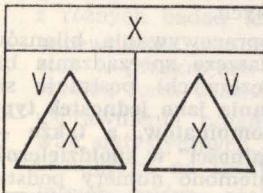
Jak wynika z powyższego przeglądu opinii, najbardziej złożone i kontrowersyjne jest zagadnienie uporzędowania (nadawania odrębnych numerów wewnętrznych) jednostkom wewnętrznym (jednostkom rodzaju działalności „pionom” lub zakładom położonym na różnym terenie). Wśród samych tylko przedsiębiorstw **dwuzakładowych** możemy wyodrębnić aż 12 typów przedsiębiorstw:

A 1

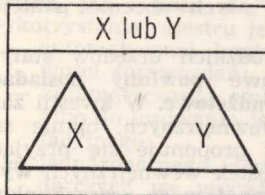
mające 2 zakłady nie będące jednostkami samodzielnie bilansującymi (jsb) zaliczone do tego samego działu gospodarki narodowej X i położone na jednym terenie (w jednej miejscowości);

A 2

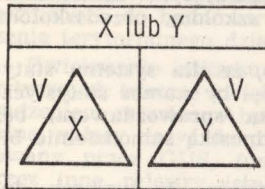
jak typ A1, lecz zakłady są położone na różnych terenach (albo w różnych miejscowościach);

B 1

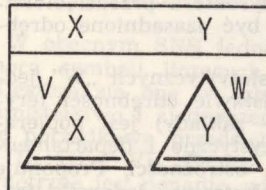
jak typ A1, lecz zakłady klasyfikują się według KGN do różnych działów, chociaż NPG tego nie uznaje i zalicza przedsiębiorstwo do działu X albo Y wg przeważającego udziału produkcji albo zatrudnienia;

B 2

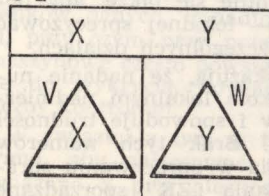
jak typ B1, lecz zakłady są położone na różnych terenach (w różnych miejscowościach).

C 1

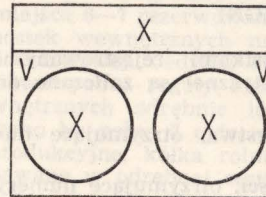
jak typ B1, lecz według NPG zakłady te są wydzielone jako należące do różnych działów gospodarki narodowej (W NPG części przedsiębiorstwa występują w działach X oraz Y);

C 2

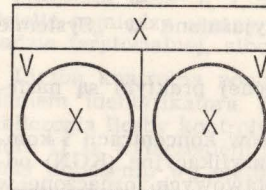
jak typ C1, lecz zakłady są położone na różnych terenach (w różnych miejscowościach).

D 1

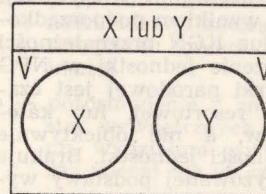
mające 2 zakłady będące jednostkami samodzielnie bilansującymi (jsb) zaliczone do tego samego działu gospodarki narodowej X i położone na jednym terenie (w jednej miejscowości);

D 2

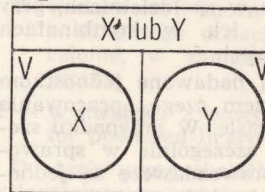
jak typ D1, lecz (jsb) są położone na różnych terenach (w różnych miejscowościach).

E 1

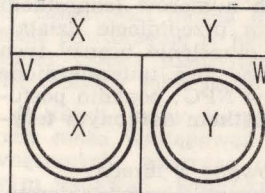
jak typ D1, lecz (jsb) klasyfikują się według KGN do różnych działów, chociaż NPG tego nie uznaje i zalicza przedsiębiorstwo do działu X albo Y według przeważającego udziału produkcji albo zatrudnienia;

E 2

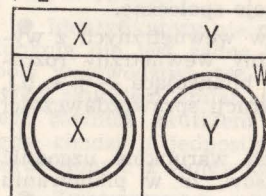
jak typ E1, lecz (jsb) są położone na różnych terenach (w różnych miejscowościach).

F 1

jak typ E1, lecz według NPG (jsb) są wydzielone jako należące do różnych działów gospodarki narodowej, przez co części przedsiębiorstwa występują w NPG w działach X oraz Y;

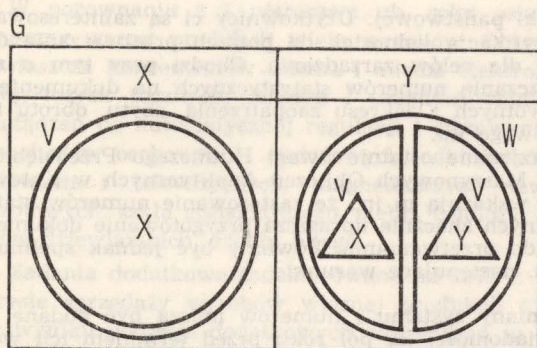
F 2

jak typ F1, lecz (jsb) są położone na różnych terenach (w różnych miejscowościach).

Typów przedsiębiorstw mających 3 i więcej zakładów jest ogromna liczba. Przytoczymy tylko jeden przykład:

jest to przedsiębiorstwo 3-zakładowe, w którym 1 zakład zaliczony w NPG do działu X jest jednostką samodzielnie bilansującą; druga (jsb) zaliczona w NPG do działu Y, składa się z dwu zakładów, ma siedzibę w innej miejscowości — jej zakłady też mieszczą się na różnych terenach zabudowań.

Na schematach oznaczono literą „W” jednostki, którym przysługują wewnętrzne numery według aktualnego systemu oraz literą V — jednostki, które miałyby otrzymać numery wewnętrzne w nowym systemie. W dotychczasowym systemie numery wewnętrzne występują tylko w przedsiębiorstwach typów: C1, C2, F1 i F2.

Jeśli uwzględni się w nowym systemie zasadę nadawania numerów wewnętrznym wszystkim jednostkom na pełnym wewnętrznym rozrachunku i wszystkim jednostkom lokalnym (bez względu na formę rozrachunku), wówczas numery wewnętrzne wystąpią we wszystkich typach przedsiębiorstw wielozakładowych z wyjątkiem typów A1 i B1. Co więcej, jak wskazuje przykład G, wystąpią 2 szczeble jednostek wewnętrznych, gdy jednostka na pełnym wewnętrznym rozrachunku jest jednostką wielozakładową, mającą zakłady na różnym terenie.

Trudno jest obecnie nawet w przybliżeniu określić ile nowych numerów wewnętrznych trzeba będzie nadać, jaki nakład pracy na nadawanie i aktualizowanie tych numerów trzeba będzie poświęcić oraz jak zapewnić absolutnie bieżącą aktualizację tak ogromnego zbioru numerów.

Powodem — dla którego przestrożę przed generalnym nadaniem numerów wewnętrznych jednostkom lokalnym należy potraktować jak najbardziej poważnie — jest dążenie do zachowania prostoty systemu oraz zasady użyteczności numerów. W myśl tej zasady, potwierdzonej przez życie, numery statystyczne muszą mieć konkretne i bieżące zastosowanie do symbolizowania sprawozdań lub innych dokumentów. W przeciwnym razie staną się martwą literą i zostaną zapomniane.

Należy więc sprawę bardzo wnikliwie przedyskutować i zbadać. Osobiście sądzę, że należy:

- 1) system numerów statystycznych rozszerzyć, jak wyżej wskazano, na organizację społeczne i inne;
- 2) przestrzegać ściśle zasady, że numer podstawowy otrzymują osoby prawne;
- 3) nadawać numery wewnętrzne tylko takim jednostkom, które składają sprawozdania statystyczne **nie rzadziej niż raz na kwartał** i tym, które posiadają własne konto w banku (zapewni się przez to kompletność zbioru, zwiększenie przydatności numerów oraz automatycznie uwzględni się większe jednostki lokalne);
- 4) odpowiednio do powyższych zasad określić szczegółowe reguły postępowania w każdym dziale, a w szczególności w przemyśle i budownictwie;
- 5) pozostawić możliwość rozszerzenia tych reguł w miarę potrzeb.

TREŚĆ REJESTRU I STRUKTURA NUMERU STATYSTYCZNEGO JEDNOSTKI

W rejestrze numerów statystycznych prowadzonym na EMC w Ośrodku Elektronicznym GUS są aktualnie zakodowane, odnośnie każdej jednostki, następujące informacje:

- 1) przynależność organizacyjna jednostki (ministerstwo, zjednoczenie, jednostka pośrednia),
- 2) liczba porządkowa jednostki w zjednoczeniu lub jednostce pośredniej,
- 3) forma planowania,
- 4) forma własności,
- 5) branża według KGN,
- 6) przynależność terytorialna (województwo, powiat),

- 7) rodzaj jednostki (typ zakładu pracy),
- 8) rodzaj powiązania symbolu terytorialnego z faktyczną lokalizacją jednostki i jej placówek,
- 9) nazwa i adres jednostki.

Informacje wymienione w pkt. 1—8 są zakodowane w numerze statystycznym jednostki; nazwa i adres jednostki są wpisane do rejestru.

W tezach zaproponowano zrezygnowanie w numerze z liczby porządkowej (2) oraz powiązania symbolu terytorialnego, jak również wprowadzenie w zamian do numeru statystycznego — **identyfikatora i liczby kontrolnej** oraz zreformowanie członów określających formę prawną, formę własności, formę planowania i szczebel jednostki.

Do rejestru — poza dotychczasowymi informacjami — zaproponowano wprowadzenie danych o:

- gminie,
- kategorii jednostki,
- obowiązkach sprawozdawczych jednostki,
- charakterze zmian wprowadzanych w rejestrze,
- zakładach (jednostkach) lokalnych lub technicznych, z możliwością dalszego rozszerzenia informacji o jednostce.

Po tych zmianach numer statystyczny liczyłby 21 znaków (obecnie 20 znaków) zgrupowanych w 5 członach, jak następuje:

Uwagi otrzymane odnośnie treści rejestru i układu numeru były nieliczne. Wypowiedziano się między innymi za tym, by:

- 1) utrzymać dotychczasowe oznaczenia literowe (litera P, W, Z) przed numerem, dla łatwiejszego odróżnienia szczebla jednostki;
- 2) wprowadzić dalsze skróty przez zaniechanie oznaczeń formy własności i formy planowania, jako wynikających z przynależności organizacyjnej jednostki;
- 3) zachować dotychczasową kolejność członów, a tym samym identyfikator umieścić na końcu numeru;
- 4) powiązać numery z oznaczeniem stałych obwodów spisowych.

Wnioski te będą zbadane; nie mają one charakteru istotnego (z wyjątkiem ostatniego wniosku), więc oszczędź Czytelnikom dalszych rozważań szczegółowych. Wydaje się, że można by się zgodzić z wnioskiem pierwszym; wnioski drugi i czwarty potraktować jako propozycję przeniesienia pewnych informacji z numeru do rejestru lub uzupełnienia rejestru, natomiast wniosek trzeci będzie trzeba prawdopodobnie oddalić jako niepraktyczny z punktu widzenia przetwarzania danych.

Wracając do wniosku pierwszego, proponowałbym zastanowić się nad bardziej istotną zmianą: czy nie wykorzystać oznaczeń literowych dla uwidocznienia do jakiego działu jednostka zalicza się w NPG? (np. P — przemysł, B — budownictwo, R — rolnictwo itd.). Wówczas oznaczenie w członie III dotyczyłoby branży według KGN i wcale nie musiałyby być zgodne z oznaczeniem działu według NPG. Nie jest bowiem niczym uzasadnione wykazywanie w statystyce np. jednostek górnictwa węglowego nad... Morzem Bałtyckim, z tego tylko powodu, że są tam domy wycypokunkowe kopalń węgla kamiennego. Jednocześnie postulat zachowania zgodności numerów statystycznych z NPG zostałby spełniony.

Kontrowersyjnym problemem jest ustalanie symbolu lokalizacji (człon IV), tj. według siedziby dyrekcji albo według miejsca działalności. Proponowałbym

pozostać przy obecnej praktyce różnicującej pod tym względem jednostki planu centralnego i terenowego, z nielicznymi wyjątkami od zasady ogólnej.

Należy też wyjaśnić, że w nowym systemie przewidziane są szczególnie oznaczenia jednostek należących do kombinatów, WOG i inne; cechy te będą uwidocznione w członie V.

PROWADZENIE REJESTRU JEDNOSTEK I NADAWANIE NUMERÓW STATYSTYCZNYCH

Tezy OBR SPIS stwierdzają, że wprowadzenie zwiększonej liczby informacji do rejestru oraz dążenie do przyspieszenia nadawania numerów wymaga zmiany obecnej procedury aktualizacji rejestru. Regułą musi być dysponowanie w **każdym przypadku** odpowiednio rozszerzonym wnioskiem o nadanie numeru rejestrowego lub protokołem opisującym rodzaj zmiany.

Przedstawione już zostały wstępne warunki organizacyjne określające zadania terenowych organów statystyki państwowej, departamentów oraz centralnej komórki aktualizacji rejestru. Jak można było oczekiwać, wnioski te wywołały zastrzeżenia i kontrproponycje. Pozostawimy je więc do odrębnego omówienia.

Przedstawiając koncepcję Rejestru Jednostek Gospodarki Narodowej pragniemy zainteresować nią użytkowników numerów statystycznych spoza aparatu sta-

tystyki państwowej. Użytkownicy ci są zainteresowani identyfikacją jednostek do potrzeb przetwarzania danych dla celów zarządzania. Chodzi przy tym o zamieszczanie numerów statystycznych na dokumentach pierwotnych z zakresu zaopatrzenia, zbytu, obrotu towarowego itp.

Otrzymane ostatnio uwagi Hutniczego Przedsiębiorstwa Maszynowych Obliczeń Analitycznych w Katowicach wskazują m. in., że zastosowanie numerów statystycznych znacznie upraszcza przygotowanie dokumentów do przetwarzania. Powinny być jednak spełnione m. in. następujące warunki:

- 1) zmiany systemu i numerów muszą być podane do wiadomości na pół roku przed terminem ich wejścia w życie;
- 2) organ aktualizujący rejestr powinien posiadać kartotekę abonentów systemu dla informowania ich o zmianach i uzupełnieniach rejestru.

Przedsiębiorstwo to postuluje, aby do rejestru został wprowadzony numer konta bankowego, przy czym należałoby uzgodnić z NBP zasadę, aby jednostki organizacyjne prowadziły wszelkie rozliczenia zewnętrzne z jednego konta.

Są to bardzo istotne wnioski. Oczekujemy, że zgłoszone zostaną dalsze konstruktywne propozycje, które przyczynią się do zwiększenia użyteczności rejestru.

INFORMACJE

Przegląd aktualnych informacji gospodarczych

Realizacja zadań gospodarczych w I półroczu 1973 r.

W I półroczu 1973 r. utrzymywało się wysokie tempo produkcji w podstawowych działach gospodarki narodowej, działalności inwestycyjnej i obrotu w handlu zagranicznym. Jednocześnie nastąpił dalszy wzrost płac realnych oraz obrotów na rynku wewnętrznym.

W wielu dziedzinach gospodarki narodowej zaawansowanie wykonania NPG w I półroczu br. jest lepsze niż w tym samym okresie ub. roku.

W **przemysle uspołecznionym** sprzedaż wyrobów własnej produkcji i usług wzrosła w porównaniu z I półroczem ub. roku o 11,8%. Jednocześnie produkcja globalna przemysłu wzrosła o 11,6%. W NPG na 1973 r. założono wzrost sprzedaży o 9,7%, osiągnięte więc w I półroczu wyniki wskazują na przekroczenie rocznych zadań produkcyjnych.

Przeciętne zatrudnienie wzrosło w tym okresie o 3,9%, wobec założonego w NPG na rok bieżący wzrostu o 3,8%. W ostatnich miesiącach obserwuje się stopniowe zmniejszanie tempa wzrostu zatrudnienia. W porównaniu z analogicznymi miesiącami ub. roku zatrudnienie w styczniu br. było wyższe o 4,3%, w lutym o 4,2%, w marcu o 4,1%, w kwietniu o 4,0% oraz w maju o 3,5%.

W rezultacie zmniejszonego tempa wzrostu zatrudnienia nastąpiła poprawa podstawowych relacji ekonomicznych.

Wydajność pracy, mierzona wartością sprzedaży wyrobów własnej produkcji i usług w przeliczeniu na 1 zatrudnionego wzrosła w porównaniu z tym samym

okresem ub. roku o 7,7%. Podobny wzrost wydajności pracy zanotowano w I półroczu ub. roku. W NPG na 1973 r. założono wzrost wydajności pracy o 5,7%, przy czym jeśli uwzględnić dodatkowy wzrost produkcji zadeklarowanych przez załogi przedsiębiorstw w ramach akcji „30 miliardów” należałoby zadanie NPG w tym zakresie podnieść do 7,6%.

Udział wzrostu wydajności pracy w przyroście sprzedaży wyrobów własnej produkcji i usług w I półroczu br. wyniósł 67,3% i był wyższy od założeń NPG na 1973 r. (60,8%) oraz wyższy od osiągniętego w I półroczu ub. roku (62,8%).

Osobowy fundusz płac w okresie I półrocza wzrósł w porównaniu z tym samym okresem ub. roku o 9,7%, przy założonym w planie rocznym wzroście o 8,1%.

Zaawansowanie wykonania rocznych zadań NPG w zakresie sprzedaży wyrobów własnej produkcji jest lepsze niż w I półroczu 1972 r. i wynosi 50,5%. W ub. roku udział I półrocza w wykonaniu całorocznym wynosił 49%. Wyższe jest również zaawansowanie osobowego funduszu płac, które wynosi 49,7% wobec 48,6% w ub. roku.

W produkcji większości podstawowych wyrobów przemysłowych uzyskano zaawansowanie przekraczające 50%. Szczególnie wysokie zaawansowanie NPG uzyskano w produkcji: rur stalowych, koncentratów ołowiu, miedzi elektrolitycznej, maszyn, urządzeń i narzędzi rolniczych, urządzeń do automatycznej regulacji i sterowania, autobusów, samochodów ciężarowych, opon, szkła gospodarczego, ceramiki stołowej, tarcicy iglastej i liściastej, mebli, wyrobów dziewiarskich, wyrobów czekoladowanych oraz ryb z połowów morskich.